

dzięki pomocy świętego.

Począwszy od przełomu XVI i XVII w. możemy śledzić już liczniejsze za-
bytki popularności legendy o Leszku
Czarnym i archaniele Michale. Poja-
wiają się one w na wpół oficjalnych
opisach miasta i jego historii, w dzia-
łalności lubelskiego teatru jezuickiego
czy w kazaniach wygłaszanych w sa-
mej farze św. Michała Archanioła.
Z biegiem czasu można też obserwo-
wać rozwój interesującej nas fabuły
i powstawanie jej nowych wersji. Ewo-
lucja ta ma charakterystyczny kieru-
nek, zgodny z pragnieniem odnaj-
dywania nowych śladów obecności
świętego Michała w Lublinie oraz
jego patronatu nad tym miastem –
jak w przypadku dodania do opo-
wiesci szczegółu o dębie, pod któ-
rym zasnął książę Leszek, a które-

go część dostrzegano w świątyni
jeszcze w pierwszej połowie XIX w.

Opowieść o aparycji archanio-
ła Michała oraz o zwycięstwie Lesz-
ka Czarnego jest niezwykle ważnym
fragmentem lokalnej historii daw-
nej lubelskiej społeczności, żywym
przez wieki w zbiorowej pamięci lu-
blinian. Liczne ślady popularności
i twórczych przekształceń tej fabu-
ły dobrze świadczą o jej doniosłości
dla członków wspólnoty miasta Lu-
blina już od czasów średniowiecz-
nych. Warto zatem należycie doce-
nić wielką wagę tak najstarszych
wersji opowieści, jak i jej później-
szych realizacji. Ilustrują one do-
brze rozwiniętą świadomość histo-
ryczną dawnych lublinian, jak i ich
związki ze świętym Michałem – pa-
tronem miasta przez długie wieki.

200 lat spółdzielczości na ziemiach polskich

Dom Kultury
Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej

Towarzystwo Biblioteki Publicznej
im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

Legenda fundacyjna dawnej lubelskiej fary św. Michała Archanioła

Dr Wojciech Michalski jest pracow-
nikiem Działu Naukowo-Wydawniczego Wo-
jewódzkiej Biblioteki Publicznej imienia Hie-
ronima Łopacińskiego w Lublinie. Jego zain-
teresowania badawcze obejmują problemy
z kręgu dziejów regionu lubelskiego (zwłasz-
cza tych średniowiecznych), kultury rycerskiej
i popularnych tradycji historycznych oraz in-
kunabilistyki. Praca doktorska Wojciecha Mi-
chalskiego powstała w Zakładzie Historii Po-
wszechnej Średniowiecznej UMCS pod kierow-
nictwem profesora Jacka Banaszkiwicza – jej
tematem były tradycje o czynach wojennych
króla Szkocji Roberta Bruce i jego towarzyszy
(podczas konfliktu z Anglią na początku XIV

w.) w eposie *The Bruce* pióra Johna Barboura (około 1376 roku). Pre-
legent jest autorem artykułów dotyczących problematyki tradycji, zbio-
rowej pamięci i kultury rycerskiej w późnośredniowiecznych szkockich
poematkach *The Bruce* i *Wallace*, a także tekstów z kręgu regionalisty-
ki. Problemy tradycji o najeździe tatarskim na Polskę zimą 1340/1341
roku są przedmiotem artykułu w bieżącym numerze periodyku „Bibliotek-
tarz Lubelski” (tom 57, 2014) wydawanego przez Wojewódzką Bi-
bliotekę Publiczną imienia Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.

Spotkanie poprowadzi
dr Wojciech Michalski

Podanie o śnie Leszka Czarnego, aparycji archanioła Michała i zwycięstwie nad Jaćwingami, którzy złupili Lublin w roku 1282, to obecnie chyba najlepiej znana z dawnych lubelskich tradycji historycznych. Nie sposób jednak określić tej legendy mianem „zwykłej”. Jest to bowiem bardzo stara opowieść. Jej pierwsze wersje pojawiają się w Roczniku Traski i Kronice Dzierzwy, które powstały jeszcze w I połowie XIV w. Zdaniem badaczy, te najdawniejsze opowiadania o zwycięstwie Leszka Czarnego nad Jaćwingami wywodzą się z fabuły, która powstała najprawdopodobniej już za panowania Leszka Czarnego na tronie krakowskim, a zatem przed rokiem 1288. Warto zatem przyjrzeć się dokładnie najstarszym wersjom lubelskiego podania i ich treściom ideowym.

Blizsze spojrzenie ujawnia niezwykle bogactwo treści ideowych bardzo blisko ze sobą spokrewnionych fabuł z Rocznika Traski i Kroniki Dzierzwy. Wyrażają one doniosły przekaz odnoszący się do koncepcji władzy Leszka Czarnego i wizerunku księcia. Jawi się on jako modelowy władca, wspierany w swych rządach przez siły sacrum, a jednocześnie – realizujący ich jasno wyeksplikowaną wolę. Co jest szczególnie ciekawe, w najstarszej wersji opowieści o zwycięstwie nad łupieżcami Lublina (tej z Rocznika Traski), dostrzec można ważne pierwiastki świadczące o swoistej lokalności tej fabuły – jej doniosłości dla miejscowej społeczności lublinian. To dzięki opiece św. Michała, który „ponagli” ścigającego pogan księcia Leszka i zapewni mu zwycięstwo nad Jaćwingami (jak wskazują na to cudowne okoliczności tego starcia), zostają uratowani członkowie lubelskiej wspólnoty, a konkretnie uprowadzeni z miasta brańcy.

Istnienie takiej opowieści świetnie koresponduje z poważnymi przesłankami świadczącymi o tym, że kościół św. Michała w Lublinie istniał w jakiejś formie już przed atakiem Jaćwingów w roku 1282, z którym to wydarzeniem łączy powstanie tej świątyni Jan Długosz w swych Rocznikach. Tym samym, analiza najdawniejszego przekazu legendy o śnie Leszka Czarnego i jego zwycięstwie dostarcza ważnego dowodu na to, że proveniencja nieistniejącej już fary św. Michała jest starsza od tej, która funkcjonuje od dawna w popularnym obiegu, a którą opisał Długosz w swym najważniejszym dziele.

Przekaz słynnego XV-wiecznego historyka o genezie lubelskiego kościoła św. Michała Archanioła okazuje się być w istocie również ciekawy. Jak zauważyli już badacze, Długosz zamieścił wzmiankę o tym, że to Leszek Czarny ufundował lubelską farę dopiero w drugiej redakcji Roczników – jako dopiskę pod tekstem opowieści o pogoni księcia Leszka za Jaćwingami z pierwszej redakcji dzieła. Jest to więc w istocie dodatkowa informacja, którą Jan Długosz uzyskał zapewne w czasie długiego, prawie trzyletniego (choć z przerwami) pobytu w Lublinie (1473–1476). Miał on miejsce w okresie pokrywającym się z czasem, kiedy powstawała druga redakcja Roczników. Na informację o tym, że lubelska fara powstała jako wotum Leszka Czarnego ofiarowane za zwycięstwo nad poganami należy zatem patrzeć jako na wizję przeszłości żywą w zbiorowej pamięci lublinian w drugiej połowie XV w. Taka wersja „początków” ich parafialnego kościoła czyniła ze świątyni czytelną i zrozumiałą pamiątkę opieki archanioła nad miejską wspólnotą, a także – zwycięstwa nad krzywdzicielami lubelskiej społeczności odniesionego

200 lat spółdzielczości na ziemiach polskich

Dom Kultury
Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej

Towarzystwo Biblioteki Publicznej
im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

Legenda fundacyjna dawnej lubelskiej fary św. Michała Archanioła

Sen Leszka Czarnego
z zakrytlii klasztoru Kapucynów (detail)

Prowadzenie **dr Wojciech Michalski**

Spotkanie odbędzie się

w **poniedziałek 10 października 2016 r. o godz. 18:00**

w Galerii Sztuki Domu Kultury LSM

w Lublinie, ul. K. Wallenroda 4a, tel. 81 743 48 29

www.domkulturyism.pl

Wstęp wolny